

‘Een prachtige filosofische roman vermomd als detective, geschreven in een taal die uitnodigt om hardop voor te lezen.’

Erik Hoekstra – Boekhandel Broekhuis, Hengelo

‘Vanaf de eerste pagina word je in het verhaal gezogen. Je hebt niet het idee dat je een roman leest uit 1947, maar een hedendaagse vertelling. Een vertelling over ontmoetingen uit het verleden, de tijd die voortgaat, liefde en passie. Een avontuur om te lezen en bovenal een zeer verrassende plot.’

Arno Koek – Boekhandel Blokker, Heemstede

‘Een klassieke, wonderschone roman waarin alle menselijke deugden en ondeugden prachtig tot uiting komen.’

Marieke Cobelens – Boekhandel De Dolfijn, Amsterdam

‘*Het fantoom van Alexander Wolf* leest als een verloren gewaand manuscript van Arthur Conan Doyle, maar dan wel een bevolkt door personages uit de koker van Dostojevski. Een magistrale metafysische detective.’

Steven Van Ammel – Passa Porta Bookshop, Brussel

‘Nu weet je weer waarom het woord wereldliteratuur bestaat.’

Anthoni Fierloos – Boekhandel Het Paard van Troje, Goes

‘Oh, een vrouw te beminnen als Jelena Nikolajevna. Of preciezer: je mee te laten slepen in de gevoelens van de hoofdpersoon voor haar.’ Hubert van Belois – Boekhandel Maximus, Rotterdam

‘*Het fantoom van Alexander Wolf* is een terecht opgevist pareltje over leven, liefde en dood.’

Gert Debie – Boekhandel Het Voorwoord, Heist-op-den-Berg

‘... Zo kort, maar het houdt je des te langer bezig.’

Robert-Jan Wesley – Boekhandel De Tribune, Maastricht

‘Het is een fantastisch boek, ik kan niet wachten om het aan onze klanten te mogen verkopen.’ Jente Algoed – FNAC, Brussel

‘Gazdanov vond ik prachtig. Uiteraard. Kan niet missen.’

Monique Burger – De Nieuwe Boekhandel, Amsterdam

‘Dit boek is ronduit fantastisch. Daar komt het literaire publiek zeker groots op af. Mooi dat jullie de vertaling brengen!’

Rob Luckerhof – Kennemer Boekhandel, Haarlem

‘Wat een geweldige uitwerking van *De tuinman en de dood*. Prachtig!’ Hans de Sain – De Algemene Boekhandel, Amersfoort

‘Het einde van het boek is fenomenaal. Groots en heftig, net als een krachtige symfonie!’

Wim Krings – Boekhandel Krings, Sittard

‘Het is een werkelijk fantastisch boek dat ik gerust aan eenieder kan aanraden.’ Gert Brouns – Boekhandel Limerick, Gent

‘Een literaire klassieker. Er zijn maar weinig auteurs die in minder dan 200 pagina’s een dusdanig uitgebreid, innemend en spannend verhaal kunnen vertellen. En ook al is het van korte duur, het boek blijft nog lang in je hoofd rondspoken.’

Eva Landers – Boekhandel Paagman, Den Haag

HET FANTOOM VAN ALEXANDER WOLF

Gajto Gazdanov

Het fantoom van Alexander Wolf

roman

Vertaald uit het Russisch door Yolanda Bloemen

Met een nawoord van Rosemarie Tietze

Uitgeverij Cossee | Lebowski Publishers

De vertaalster ontving voor deze vertaling een werkbeurs
van het Nederlands Letterenfonds.

Deze publicatie is tot stand gekomen in samenwerking
met het TRANSCRIPT-programma van de Mikhail
Prokhorov Foundation, ter ondersteuning van het
vertalen van Russische literatuur.

Oorspronkelijke titel *Prizrak Aleksandra Wolfa*
Nederlandse vertaling © 2013 Yolanda Bloemen,
Uitgeverij Cossee en Lebowski Publishers
Nawoord © 2012 Rosemarie Tietze
Vertaling nawoord © 2013 Gerda Meijerink,
Uitgeverij Cossee en Lebowski Publishers
Lebowski Publishers is een imprint van
Dutch Media Uitgevers BV
Omslagbeeld © Getty Images
Auteursillustratie © Julian Rentzsch/Die Zeit
Typografie binnenwerk Perfect Service, Schoonhoven
Druk Ten Brink, Meppel

ISBN 978 90 4881 760 3 | NUR 302

Van al mijn herinneringen, van die eindeloze reeks ervaringen uit mijn leven, is de pijnlijkste de herinnering aan de enige moord die ik heb begaan. Sinds het moment dat die plaatsvond, kan ik me geen dag heugen dat ik er geen spijt over heb gevoeld. Ik ben nooit bang geweest dat ik ervoor gestraft zou worden, aangezien dit alles zich onder zeer uitzonderlijke omstandigheden had afgespeeld en het geen twijfel leed dat ik niet anders had kunnen handelen. Bovendien was er niemand, behalve ikzelf, die er weet van had. Het was een van die talloze voorvallen uit de burgeroorlog geweest; in de loop van de gebeurtenissen van toen kon dit gezien worden als een onbetekenend detail, te meer daar tijdens die luttele minuten en seconden die aan dit voorval voorafgingen de afloop ervan alleen ons beiden interesseerde – mij en die andere persoon, die ik niet kende. Daarna was ik alleen. Niemand anders had er deel aan gehad.

Ik zou niet precies kunnen beschrijven wat er daarvoor gebeurd was, want alles speelde zich af binnen die vage en bedrieglijke contouren die karakteristiek zijn voor haast iedere strijd tijdens iedere oorlog, waarvan de deelnemers zich geenszins realiseren wat er in werkelijkheid gebeurt.

Het was zomer, in het zuiden van Rusland; al vier dagen en nachten waren ononderbroken en wanordelijke troepenverplaatsingen aan de gang die vergezeld gingen van beschietingen en gevechten op wisselende locaties. Elk besef van tijd was ik kwijt en ik zou zelfs niet kunnen zeggen waar ik me op dat moment precies bevond. Ik herinner me alleen de sensaties die ik op dat moment ervoer en die ik ook onder andere omstandigheden had kunnen ervaren – een gevoel van honger, van dorst en van een verschrikkelijke vermoeidheid; al meer dan twee etmalen had ik niet geslapen. Het was vreselijk warm, in de lucht kringelde een steeds flauwer wordende geur van rook; een uur daarvoor hadden we een bos achter ons gelaten dat aan één zijde in brand stond; daar waar het zonlicht niet binnendrong kroop langzaam een reusachtige vaalgele schaduw voort. Ik was doodmoe en wilde niets anders dan slapen, op dat moment kon ik me geen groter geluk voorstellen dan daar te blijven, op het verzengde gras te gaan liggen, terstond in slaap te vallen en alles om me heen volkomen te vergeten. Maar daar was geen denken aan en ik liep verder door die hete en slaperige nevel, slikte af en toe mijn speeksel weg en wreef van tijd tot tijd in mijn door slapeloosheid en hitte geïrriteerde ogen. Ik weet nog dat ik toen we door een klein bosje liepen een kort moment – zo dacht ik zelf – tegen een boom leunde en staande insliep, onder het geluid van de schoten waaraan ik al lang gewend was geraakt. Toen ik mijn ogen open deed was er niemand in de buurt. Ik doorkruiste het bosje en liep verder over een weg, in de richting waarin, naar ik aannam, mijn kameraden waren voortgegaan. Vlak daarna werd ik ingehaald door een kozak op

een snel roodbruin paard, hij zwaaide naar me en riep iets onverstaanbaars. Even later had ik het geluk dat ik een magere zwarte merrie aantrof, van wie de bezitter kennelijk gedood was. Ze droeg een kozakkenzadel en -teugels; ze at gras en sloeg voortdurend met haar lange, schrale staart. Toen ik was opgestegen, zette ze onmiddellijk een gezwinde galop in.

Ik reed over een verlaten, slingerende weg; hier en daar waren kleine bosschages die me het zicht op enkele krommingen in de weg ontnamen. De zon stond hoog, de lucht gonsde haast van de hitte. Ofschoon ik snel voortreed heb ik ten onrechte de herinnering bewaard dat alles heel langzaam ging. Nog altijd snakte ik ernaar te slapen, mijn lichaam en mijn bewustzijn waren doortrokken van die wens en daardoor leek alles ondraaglijk lang te duren, hoewel dat in werkelijkheid natuurlijk niet zo geweest kan zijn. Gevochten werd er niet meer, het was stil; voor noch achter me was iemand te zien. En toen, in een bocht in de weg, die op die plek bijna een rechte hoek vormde, zeeg van het ene moment op het andere mijn paard in volle galop neer. Samen met haar stortte ik in een zachte en – want ik had mijn ogen dicht – donkere ruimte, maar ik slaagde erin mijn voet uit de stijgbeugel los te maken en bezeerde me bij het vallen nauwelijks. Een kogel had mijn paard in het rechteroog getroffen en haar hoofd doorboord. Toen ik was opgekrabbeld draaide ik me om en zag dat niet ver van me vandaan, in een zware en naar mijn idee trage galop, een ruiter naderde op een enorm wit paard. Ik herinner me dat ik allang geen geweer meer had, waarschijnlijk had ik het laten liggen in het bosje nadat ik in slaap was gevallen.

Maar ik had nog een pistool dat ik met enige moeite uit de nieuwe, strakke holster trok. Met dit ding in mijn handen bleef ik een paar tellen staan; het was zo stil dat ik heel duidelijk het droge snikken van de hoeven op de door de hitte opengebarsten aarde hoorde, de zware ademhaling van het paard en nog een geluid, dat klonk als het snel heen en weer schudden van een bundeltje metalen ringen. Daarna zag ik dat de ruiter zijn teugels losliet en zijn geweer, dat naar achteren had gehangen, naar zijn schouder schoof. Op dat moment schoot ik. Hij maakte in zijn zadel een schokkerige beweging, zakte eruit en viel langzaam op de grond. Een minuut of twee, drie bleef ik onbeweeglijk staan waar ik stond, naast het kadaver van mijn paard. Ik was nog steeds overmand door slaap en voelde nog steeds diezelfde loden vermoeidheid. Maar de gedachte drong zich op dat ik niet wist wat me te wachten stond en hoe lang ik nog te leven had – en de onstuitbare wens om te zien wie ik had gedood bracht me ertoe me in beweging te zetten en naar hem toe te lopen. Nooit heb ik ergens een afstand met zoveel moeite afgelegd als deze vijftig of zestig meter die me scheidden van de gevallen ruiter; maar ik legde ze af, voetje voor voetje over de opengebarsten hete aarde. Uiteindelijk stond ik vlak bij hem. Het was een man van een jaar of twee-, drieëntwintig; zijn muts was afgegleeden, zijn blonde hoofd lag, opzij gedraaid, op de stoffige weg. Hij was tamelijk knap om te zien. Ik boog me over hem heen en zag dat hij stervende was; roze schuimblazen vormden zich tussen zijn lippen en sprongen uiteen. Hij opende zijn troebele ogen, zei niets en sloot ze weer. Ik stond over hem heen en keek naar zijn gezicht, terwijl ik

het nu overbodige pistool in mijn verstijfde vingers geklemd hield. Plotsklaps droeg een lichte warme windvlaag uit de verte het nauwelijks hoorbare getrappel van een stel paarden naar me toe. Ik werd me ervan bewust dat er wellicht gevaar dreigde. Het witte paard van de stervende stond, met de oren argwanend gespitst, op een paar passen van hem vandaan. Het was een enorme hengst, schoon en goed verzorgd, zijn rug enigszins donker door het zweet. Hij beschikte over uitzonderlijk veel vurigheid en uithoudingsvermogen; een paar dagen voordat ik Rusland verliet verkocht ik hem aan een Duitse kolonist, die me van een grote hoeveelheid proviand voorzag en me een aanzienlijke som volstrekt waardeloos geld betaalde. Het pistool waarmee ik had geschoten – het was een prachtige parabelum – wierp ik in de zee, en er restte me van dit alles niets dan de kwellende herinnering die mij langzaam overal volgde waarheen het lot mij bracht. Hoe meer tijd er echter verstreek, hoe meer ze verbleekte, totdat ze uiteindelijk haar oorspronkelijke karakter van onherstelbare en brandende spijt vrijwel verloren had. Vergeten kon ik dit alles echter nooit. Menigmaal – of het nu zomer was of winter, aan de oever van de zee of diep in het vasteland van Europa – wanneer ik zonder ergens aan te denken mijn ogen sloot, kwam ineens, uit het diepst van mijn geheugen die hete dag in het zuiden van Rusland weer naar boven en al mijn sensaties van toen keerden met dezelfde hevigheid terug. Ik zag weer die gigantische grauwoze schaduw van de brand in het bos en hoe die traag voortschreed, begeleid door het knakken van brandende takken en twijgen, ik voelde die onvergetelijke, kwellende vermoeidheid en het

haast onbedwingbare verlangen om te slapen, de onbarmhartige schittering van de zon en ten slotte in de vingers van mijn rechterhand de woordeloze herinnering aan de zwaarte van het pistool, de sensatie van de ruige kolf, die zijn afdruk als het ware voor altijd op mijn huid heeft nage laten, het lichte heen en weer bewegen van de zwarte korrel voor mijn rechteroog – en daarna dat blonde hoofd op de grauwe, stoffige weg en het gezicht, veranderd door de nadering van de dood, die dood die ik, ja ik, een moment tevoren uit de onbekende toekomst had opgeroepen.

In de tijd dat dit gebeurde was ik zestien jaar – en aldus markeerde die moord het begin van mijn zelfstandige leven en ik ben er zelfs niet zeker van of hij niet een stempel heeft gedrukt op alles wat mij daarna beschoren was te ervaren en te zien. Hoe het ook zij, de omstandigheden waaronder hij had plaatsgevonden en alles wat ermee verbonden was – dat alles kwam jaren later in Parijs met buitengewone helderheid weer naar boven. Dat gebeurde omdat ik een bundel verhalen in handen kreeg van een Engelse schrijver wiens naam ik nooit eerder had gehoord. De bundel heette *Ik kom morgen – I'll Come Tomorrow*, naar het eerste verhaal. De andere twee waren 'Goudvis' en 'Het avontuur in de steppe'. Het was heel goed geschreven, vooral opmerkelijk waren het soepele en vlekkeloze ritme van de vertelling en de originele, zeer ongebruikelijke kijk op de dingen. Maar noch 'Ik kom morgen', noch 'Goudvis' wist een meer specifieke belangstelling bij me te wekken dan voor een willekeurige lezer natuurlijk was. 'Ik kom morgen' was een ironisch verhaal over een ontrouwe vrouw, over haar onfortuinlijke leugen en over de misver-

standen die daaruit voortvloeiden. ‘Goudvis’ – de plaats van handeling was New York – was in wezen een dialoog tussen een man en een vrouw en de beschrijving van een bepaalde melodie: het dienstmeisje had vergeten een klein aquarium van de centrale verwarming af te halen, de visjes waren uit het heet geworden water gesprongen en spartelden stervend op het tapijt zonder dat de beide gesprekspartners in de dialoog dit opmerkten, omdat zij bezig was met pianospelen, en hij met het luisteren naar haar spel. Het interessante van het verhaal lag in de introductie van de melodie die een sentimenteel en onweerlegbaar commentaar vormde, waarvan de op het tapijt spartelende goudvissen tegen wil en dank deel uitmaakten.

Wat mij echter frappeerde was het derde verhaal: ‘Het avontuur in de steppe’. Als motto stond er een regel van Edgar Allan Poe boven: *‘Beneath me lay my corpse with the arrow in my temple.’** Dat alleen al was genoeg om mijn aandacht te trekken. Maar ik kan niet weergeven wat voor gevoel bezit van me nam toen ik verder las. Het was een verhaal over een oorlogsepisode; het was geschreven zonder dat iets vermeld werd over het land waarin het zich afspeelde of over de nationaliteit van de personages die erin voorkwamen, hoewel alleen al de titel ‘Het avontuur in de steppe’ erop leek te wijzen dat het wel in Rusland moest zijn. Het begon zo: ‘Het beste paard dat ik ooit heb bezeten was een witte hengst, een halfbloed, enorm groot en met een bijzonder imposante en brede draf. Hij was zo mooi dat ik hem liefst vergeleken zou hebben met de paarden

* Zie voor aantekeningen pagina 187

waarvan in de Apocalyps sprake is. Die overeenkomst werd bovendien – voor mij persoonlijk – nog eens extra onderstreept door het feit dat ik juist op dit paard mijn eigen dood tegemoet galoppeerde, over gloeiend hete aarde, in een van de heetste zomers die ik in mijn hele leven heb meegemaakt.’

Ik vond daar een exacte reconstructie van alles wat ik in die vervlogen tijden van de burgeroorlog in Rusland had meegemaakt, evenals een beschrijving van de ondraaglijk hete dagen waarop de meest langdurige en hevige gevechten hadden plaatsgevonden. Ik kwam uiteindelijk bij de laatste bladzijden van het verhaal; ik las ze haast met ingehouden adem. Daar herkende ik mijn zwarte merrie en de kromming in de weg waarin zij gedood werd. De man, vanuit wiens perspectief het verhaal werd verteld, was er aanvankelijk van overtuigd dat de ruiter die samen met het paard gevallen was, op zijn minst zwaar gewond was geraakt, want hij had tweemaal geschoten en hij dacht dat beide schoten raak waren geweest. Ik begrijp niet waarom ik maar één schot had opgemerkt. ‘Maar hij was niet dood, en hij was kennelijk zelfs niet gewond geraakt,’ vervolgde de schrijver, ‘want ik zag dat hij weer opkrabbelde; in het heldere zonlicht dacht ik de donkere glans van een pistool in zijn hand te zien. Hij had geen geweer, daar ben ik zeker van.’

De witte hengst had zijn zware galop vervolgd en naderde de plek waar, met een onbegrijpelijke onbeweeglijkheid, naar de auteur schreef, misschien door angst verlamd, de man stond, met het pistool in zijn hand. Daarna had de schrijver zijn voortjagende paard ingehouden en had hij zijn geweer naar zijn schouder geschoven, maar

ineens had hij, zonder dat hij een schot had gehoord, een dodelijke pijn gevoeld – waar precies wist hij niet – en een brandende duisternis in zijn ogen. Even later was zijn bewustzijn voor een enkel kort en verkramppt ogenblik teruggekeerd en hoorde hij langzame stappen die naderbij kwamen, maar vervolgens was alles opnieuw weggezonken in het grote niets. Nog even later, toen hij zich reeds bijna in het delirium bevond dat voorafgaat aan de dood, voelde hij, op onverklaarbare wijze, dat er iemand over hem heen gebogen stond.

‘Ik leverde een bovenmenselijke inspanning om mijn ogen te openen en uiteindelijk mijn dood te zien. Zo vele malen had ik zijn vreselijke, ijzeren gelaat in mijn dromen gezien, dat ik me niet zou kunnen vergissen, ik zou die gelaatstrekken die me tot in de kleinste bijzonderheden vertrouwd waren, altijd herkennen. Maar nu zag ik tot mijn verbazing boven mij een jongensachtig, bleek gezicht, dat mij volslagen vreemd was, met ondoorgroondelijke en, zo kwam mij voor, slaperige ogen. Het was een jongen van misschien een jaar of veertien, vijftien, met een doodgewoon, niet erg aantrekkelijk voorkomen, van wie niets anders uitging dan een overduidelijke vermoeidheid. Hij bleef een paar tellen zo staan, daarna stak hij zijn pistool in de holster en liep weg. Toen ik mijn ogen opnieuw opendeed en in een laatste krachtsinspanning mijn hoofd draaide, zag ik hem op mijn hengst zitten. Vervolgens verloor ik wederom het bewustzijn en pas vele dagen later kwam ik weer bij, in het ziekenhuis. De kogel had mijn borst een halve centimeter boven het hart doorboord. Mijn apocalyptische ros had mij niet geheel tot aan de dood weten te voeren. Maar de weg daarheen

was nog maar kort, denk ik, en hij had die weg vervolgd, zij het met een andere ruiter op zijn rug. Ik zou er veel voor geven om te kunnen achterhalen waar, wanneer en hoe zij beiden de dood in de ogen hebben gezien en of die jongen zijn pistool nog heeft benut om op zijn fantoom te schieten. Ik denk overigens niet dat hij goed kon schieten, daar zag hij niet naar uit; dat hij mij geraakt heeft, was waarschijnlijk toevallig, maar ik zou natuurlijk wel de laatste zijn om hem dat te verwijten. En vooral ook niet omdat ik denk dat hij al lang en breed is omgekomen en het aardse bestaan heeft verlaten, rijdend op die witte hengst – als laatste visioen van dit avontuur in de steppe.’

Voor mij leed het eigenlijk geen twijfel dat de schrijver van dit verhaal die onbekende, bleke man moest zijn op wie ik indertijd had geschoten. Dat de volledige overeenstemming van alle feiten, tot in de kleinste details, zoals de beschrijving van de paarden en hun kleur was uit te leggen als niets anders dan een reeks toevalligheden leek mij uitgesloten. Ik keek nogmaals naar het omslag: *I'll Come Tomorrow*, by Alexander Wolf. Het kon natuurlijk een pseudoniem zijn. Maar dat weerhield me niet: ik wilde die man beslist ontmoeten. Dat het om een Engelse schrijver ging verbaasde me ook. Natuurlijk, Alexander Wolf kon een landgenoot van me zijn die het Engels voldoende beheerste om niet zijn toevlucht te hoeven nemen tot een vertaler, dat was de meest waarschijnlijke uitleg. In ieder geval wilde ik dit alles koste wat kost ophelderen, omdat ik uiteindelijk, terwijl ik hem helemaal niet kende, al heel lang zeer nauw met die man verbonden was en de herinnering aan hem liep door mijn hele leven. Uit zijn verhaal

werd bovendien duidelijk dat hij een bijna soortgelijke belangstelling voor mij koesterde, en wel vanwege het feit dat dat ‘avontuur in de steppe’ in zijn leven van zeer grote betekenis was geweest en zijn lot waarschijnlijk in nog grotere mate had bepaald dan mijn herinnering aan hem die verdwijnende schaduw had bepaald die vele jaren van mijn leven had verduisterd.

Ik schreef hem een brief op het adres van de Londense uitgeverij die zijn boek had gepubliceerd. Ik zette hem de feiten uiteen die hem onbekend waren, en verzocht hem mij te laten weten waar en wanneer we elkaar zouden kunnen ontmoeten – vooropgesteld natuurlijk dat een dergelijke ontmoeting hem evenzeer interesseerde als mij. Er ging een maand voorbij, er kwam geen antwoord. Het was natuurlijk mogelijk dat hij mijn brief zonder hem te lezen in de prullenbak had gegooid in de veronderstelling dat hij gestuurd was door een bewonderaarster van zijn talent en het verzoek bevatte een foto met handtekening te sturen en zijn mening te geven over de eigen roman van de briefschrijfster, die ze hem zou sturen of persoonlijk zou voorlezen zodra ze antwoord van hem ontving. In zekere zin leek dit des te waarschijnlijker omdat het boek, niettegenstaande het onloochenbare, waarachtige meesterschap waarmee het geschreven was, ontegenzeggelijk iets had dat voor vrouwen bijzonder aantrekkelijk was. Hoe dan ook, antwoord kreeg ik niet.

Precies twee weken later deed zich onverwachts de mogelijkheid voor om naar Londen te reizen voor een kleine reportage. Ik bracht er drie dagen door en zag kans even langs te gaan bij de uitgeverij die het boek van Alexander

Wolf had uitgegeven. Ik werd ontvangen door de directeur. Het was een gezette man van een jaar of vijftig, die wat uiterlijk betreft een beetje het midden hield tussen een bankier en een professor. Hij sprak vloeiend Frans. Ik legde hem de reden uit van mijn bezoek en vertelde hem in enkele woorden hoe ik 'Het avontuur in de steppe' gelezen had en waarom dat verhaal mijn aandacht had getrokken.

'Ik zou graag weten of mister Wolf mijn brief ontvangen heeft.'

'Mister Wolf is op het moment niet in Londen,' zei de directeur, 'en wij zijn op het moment helaas niet in staat met hem in contact te treden.'

'Het begint op een detectiveroman te lijken,' zei ik licht geërgerd. 'Ik zal u verder niet ophouden en ik wens u het beste. Kan ik erop rekenen dat wanneer uw contact met mister Wolf weer hersteld is – als dat ooit gebeurt –, dat u hem dan op mijn brief attendeert?'

'Daar kunt u beslist van uitgaan,' antwoordde hij haastig. 'Maar ik zou hier nog iets van wezenlijk belang aan willen toevoegen. Ik begrijp dat uw belangstelling voor de persoon van mister Wolf geheel en al belangeloos is. En daarom wil ik u zeggen dat mister Wolf beslist niet de man kan zijn die u op het oog heeft.'

'Tot nu toe was ik bijna zeker van het tegendeel.'

'Nee, nee,' zei hij. 'Als ik het goed begrijp zou het om een landgenoot van u gaan?'

'Daar ga ik wel van uit.'

'In dat geval is het werkelijk uitgesloten. Mister Wolf is een Engelsman, ik ken hem al jaren en ik kan daarvoor instaan. Bovendien is hij nooit langer buiten Engeland

geweest dan enkele weken, die hij meestal heeft doorgebracht in Frankrijk of in Italië. Verder heeft hij niet gereisd, dat weet ik zeker.'

'Dan berust dit allemaal op een misverstand, wat me wel verbaast, overigens,' zei ik.

'En wat dat verhaal "Het avontuur in de steppe" betreft, dat is van de eerste tot de laatste regel verzonnen.'

'Dat is uiteraard niet onmogelijk.' Tijdens die laatste minuten van het gesprek stond ik, klaar om te vertrekken. De directeur stond eveneens op en zei plotseling, met gedempte stem: 'Natuurlijk, "Het avontuur in de steppe" is verzonnen. Maar als het echt gebeurd zou zijn, dan moet ik u zeggen dat u met een onvergeeflijke lichtvaardigheid te werk bent gegaan. U had beter moeten richten. Dat had zowel mister Wolf als een aantal andere personen onnodige complicaties bespaard.'

Verbaasd keek ik hem aan. Op zijn gezicht lag een gespannen glimlach, die mij volstrekt misplaatst voorkwam.

'Natuurlijk was u veel te jong en de omstandigheden zijn een excuus voor uw onnauwkeurigheid bij het richten. En verder is dit alles – van de kant van mister Wolf – uiteraard slechts een uitvloeisel van de verbeeldingskracht, die toevallig samenvalt met uw realiteit. Ik wens u het beste. Wanneer ik nieuws heb, zal ik u op de hoogte brengen. Sta me toe dat ik hier nog iets aan toevoeg: ik ben een stuk ouder dan u en daarom denk ik dat ik wel het recht heb dat te doen. Ik verzeker u dat een kennismaking met mister Wolf, mocht die ooit plaatsvinden, u niets dan teleurstelling zou brengen en niet het belang zou hebben dat u er ten onrechte aan toekent.'

Dit gesprek kon niet anders dan een merkwaardige indruk bij mij nalaten. Het was me duidelijk geworden dat de directeur van de uitgeverij het een en ander met mister Wolf te stellen had gehad en werkelijke – of ingebeelde – redenen had om hem te haten. Dat hij mij eigenlijk verweet dat ik niet secuur genoeg had gericht, klonk uit de mond van deze gezette en goedmoedige man op zijn minst onverwacht. Aangezien het boek twee jaar daarvoor was uitgegeven, ging ik ervan uit dat de gebeurtenissen die ervoor hadden gezorgd dat de houding van de directeur ten opzichte van Wolf veranderd was, in de afgelopen periode hadden plaatsgevonden. Maar door dit alles was ik natuurlijk niets wijzer geworden over de schrijver van de bundel *I'll Come Tomorrow*, het enige waar ik achter was gekomen was dat de uitgever zeer negatief over hem dacht, en daarbij zeer vooringenomen was. Ik las het boek nog eens aandachtig, mijn indruk veranderde niet: hetzelfde energieke en soepele prozaritme, dezelfde geslaagde karakteriseringen, diezelfde foutloze en naar me toescheen onovertroffen combinatie van de stof met de heel korte, expressieve commentaren van de schrijver.

Dat ik me had verzoend met de onmogelijkheid over Wolf datgene te weten te komen wat me interesseerde, zou ik niet kunnen zeggen, maar ik zag domweg niet hoe ik dat moest doen. Sinds mijn merkwaardige gesprek in Londen was al een hele maand verstreken en ik twijfelde er eigenlijk nauwelijks meer aan dat er geen antwoord van Wolf zou komen – wellicht kwam het nooit, en in ieder geval niet in de nabije toekomst. Eigenlijk dacht ik er bijna nooit meer aan.

Ik leefde in die tijd volkomen alleen. Onder de restaurants waar ik het diner of de lunch gebruikte – het waren er vier, in verschillende delen van de stad – was een klein Russisch restaurant, dat het dichtst bij mijn huis was gelegen en waar ik enkele malen per week kwam. Ik kwam daar op kerstavond, om een uur of tien in de avond. Alle tafeltjes waren bezet, er was nog maar één plaats vrij, helemaal achterin in een hoek, waar een feestelijk geklede oudere man zat die ik van gezicht goed kende, aangezien hij een stamgast was van dit restaurant. Hij kwam er altijd met verschillende dames van een moeilijk in enkele woorden te omschrijven type, maar voor hen allemaal gold dat hun leven op dat moment gekenmerkt werd door een fase van inactiviteit: als het een artieste was, dan was ze nu een gewezen artieste, als het een zangeres was, dan had ze nu problemen met haar stem, als het een simpel serveerstertje was, dan was ze kort daarvoor getrouwd. Hij had de reputatie van een Don Juan, en ik denk dat hij in dat kringetje van vrouwen wel degelijk succes had. Daarom verbaasde het me bijzonder dat hij die dag alleen was. Hoe het ook zij, er werd me aangeboden aan zijn tafeltje plaats te nemen en ik ging tegenover hem zitten, nadat ik hem een hand had gegeven, wat ik nooit eerder had gedaan.

Hij zag er wat somber uit, zijn ogen stonden mat. Nadat ik was gaan zitten, dronk hij snel, vlak na elkaar, drie glaasjes wodka en ineens vrolijkte hij op. Om ons heen werd luid gepraat, de grammofoon van het restaurant speelde de ene plaat na de andere. Op het moment dat hij zich een vierde glaasje inschonk, klonk uit de grammofoon een Franse chanson in mineur: